

Мишо Кисић

КУЛТУРНА ДОГАЂАЊА У ИСТОЧНОЈ ХЕРЦЕГОВИНИ (10. јануар – 1. јул 2013)

Вишедневне свечаности посвећене најрадоснијем хришћанском празнику – Божићу у билећкој општини обogaћене су 14. јануара културно-умјетничким програмом под називом „Мали Божићни концерт“. Програм су припремили и у сали Дома културе „Јевто Дедијер“ у Билећи извели чланови Културно-умјетничког друштва „Зора Херцеговине“ а учествовали су и: Хор Саборног храма Светог Саве, чланице пјевачке етно-групе „Василисе“, чланови рецитаторске и драмске секције, као и плесна група „Свит Дримс“, у кореографији Јулијане Капор. Програм је водила млада пјесникиња Тијана Тркља.

Двадесет и седам учесника запливало је 19. јануара хладном Требишњицом према украшеном Богојављенском крсту, који је епископ захумско-херцеговачки и приморски г. Григорије спустио у освештану ријеку у близини Хотела „Леотар“. Побиједио је деветнаестогодишњи Градимир Миладиновић, који је и прошле године освојио ово признање. Прије пливања за Богојављенски крст у Саборном храму Светог Преображења Господњег у Требињу, служена је света архијерејска литургија, а затим се више стотина вјерника, заједно са свештенством, упутило према обалама ријеке у литији која се кретала главним градским улицама.

У организацији Књижевне заједнице „Јован Дучић“, 23. јануара, у просторијама Народне библиотеке Требиње одржана је промоција двије књиге: збирке поезије *Лирика лавиринџа* младе Требињке Наташе Станић и књига *Истиине* Петра Ашкрабе Загорског, књижевника из Фоче. *Лирика лавиринџа* је првјенац Наташе Станић. Надахнуте стихове ове младе пјесникиње читао је познати требињски глумац Дарко Куртовић. Једанаеста по реду књига Петра Ашкрабе Загорског *Истиине* написана је на основу дугогодишњих истраживања о поријеклу, презименима, сеобама, заборава и историји овдашњих и свјетских тема, о прошлим, садашњим и будућим временима, животу појединаца и друштва, у којој је изнио закључке као открића, шта јесте, а шта није истина. О књизи „Истине“ говорио је др Радослав Милошевић, председник Удружења књижевника источне Херцеговине. Прије Требиња промоција је одржана и у Билећи.

У Музеју Херцеговине у Требињу, 26. јануара, приређена је изложба слика младих и талентованих херцеговачких умјетника Сњежане Домазет и Тање Пикуле. Оне су своја 22 рада представиле у цјелини која представља коријене и живот, као симболе трајања и битисања. Оне су до сада излагале на више колективних изложби, док је ово представљање, уочи Савиндана у Требињу, треће самостално излагање Домазетове, а друго Тање Пикуле.

У организацији града Требиња и Црквене општине Требиње, у оквиру свечаности посвећених Светом Сави, у Требињу је, 26. јануара 2013. године, у Дому културе одржана Светосавска академија. Светосавску бесједу говорио је епископ захумско-херцеговачки и приморски г. Григорије. Била је ово и лијепа прилика да се академику проф. доктору Предрагу Пешку, директору Института за дигестивну хирургију Клиничког центра Србије, поријеклом Херцеговцу, уручи Повеља Града Требиња за 2012. годину. Повељу је уручио градоначелник Требиња Славко Вучуревић, истакавши да је ово признање симбол захвалности за све оно што је он учинио помажући бројним Херцеговцима, не заборављајући своје херцеговачке коријене. Захваљујући на високом признању, академик Пешко је нагласио да Повељу доживљава као највеће признање које може добити један човјек и почаст која му је у животу указана. У културно-умјетничком дијелу програма Академије наступили су: Мјешовити хор „Свети Василије Острошки и Тврдошки“ и Камерни хор Херцеговачке Грачанице из Требиња, београдски глумац Небојша Кундачина, етно-појац Љуба Манасијевић, пијаниста Бобо Вучур и кларинетиста Светислав Васић, Етно-група „Захумље“ и Омладинска пјевачка група ГКУД „Алат Свислион“, те ученици Музичке школе и рецитатори из требињских школа. Пригодним програмом Савиндан је обиљежен у свим дјечјим вртићима, а централна свечаност Савиндана као школске славе одржана је у Дому културе уз ломљење славског колача и културно-умјетнички програм под називом „Има један град“.

Савиндан у Билећи се обиљежава као крсна слава и дан Општине, те крсна слава овдашњег Саборног храма и установа из области културе и образовања. Обиљежавање Савиндана почело је 25. јануара у Дому културе „Јевто Дедијер“ извођењем позоришне представе „Крсна слава“, а реализовали су је глумци аматери Завичајног клуба „Освит“. У присуству протојереја ставрофора Небојше Коловића, начелника Општине Миљана Алексића и бројних гостију, славски колач преломљен је у просторијама СПКД „Просвјета“ у Билећи. Након тога, услиједила је свечаност отварања легата књижевника Радослава Братића, поријеклом Билећанина који живи и ствара у Београду. Легат је отворио потпредсједник билећког одбора „Просвјете“ проф. Никола Баћевић и захвалио се Братићу на вриједном дару од 3.200 књига. Књижевник Радослав Бра-

тић истакао је да је „најприродније да неко ко је читав живот посвећен књижевности и књигама прикупа наслове широм свијета и поклони их своје граду“. У вечерњим часовима 26. јануара у Галерији СПКД „Просвјета“ отворена је изложба православних икона под називом „Светом Сави у част“. Изложбу је отворио старјешина Саборног храма у Требињу, свештеник Стеван Ковачевић.

Двадесет и седмог јануара, на дан Светог Саве, свету архијерејску литургију служио је епископ захумско-херцеговачки и приморски г. Григорије, након чега је услиједила литија улицама града и ломљење славског колача. У новој згради Општине Билећа уприличен је славски ручак уз пригодан културно-умјетнички програм. Ово је била прилика да се уруче признања појединцима и колективима за остварене резултате у различитим областима стваралаштва. Повеља Општине Билећа за 2012. годину додијељена је књижевнику Радославу Братићу за цјелокупан књижевни рад и допринос развоју културе. Признање Општине припало је и приватном предузећу „Пчелица Маја“, као најуспјешнијем колективу у 2012. години. За спортисту града проглашена је одбојкашица Јована Бајчетић, друго мјесто припало је каратисти Богдану Шинику, а треће куглашу Марку Трклји. Признање за најбољег гостујућег спортисту припало је кошаркашу Славку Павловићу Пакију. Постхумно, признања Општине додијељена су Рељи Суџуму, Ђоку Бошњаку, Божу Ивковићу и Павлу Јарамазу. Признања су примили представници њихових породица. Признања на овој свечаности уручио је начелник Општине Билећа Миљан Алексић и честитао добитницима. У име добитника признања, захвалност је исказао Радослав Братић. Увече на Савиндан, у Дому културе „Јевто Дедијер“, одржана је традиционална Светосавска академија у организацији СПКД „Просвјета“, а под покровитељством Општине Билећа. Након поздравне ријечи председника Одбора СПКД „Просвјета“ проф. Николе Асановића и ријечи благослова протојереја ставрофора Небојше Коловића о Светом Сави као темељу наше вјере и културе, првом српском просвјетитељу и архиепископу бесједио је Радослав Братић, истакнути књижевни стваралац и главни и одговорни уредник часописа „Нова Зора“. „Просвјетина“ пригодна признања на овој Академији уручена су генералу Николи Делићу, Душану Лужајићу и билећком привреднику Драгу Вујовићу. Признања је уручио председник Одбора СПКД „Просвјета“ у Билећи проф. Никола Асановић. Културно-умјетнички програм извели су: здружени хорови „Свети Василије Острошки и Тврдошки“ и „Трибуниа“ из Требиња, којима је дириговала проф. Стојанка Гудељ, затим етно-група „Нагоркиње“ из Требиња, гуслар Момир Моша Авдаловић из Гацка, првак Народног позоришта из Београда Небојша Кундачина и етно-појац Љуба Манасијевић из Београда, те Тања Роган и Јелена Радмиловић, ученице Средњошколског центра „Голуб

Куреш“ у Билећи. Програм Свечане академије водила је проф. Тања Бурешко.

Разноликим школским приредбама и другим програмима Савиндан је обиљежен и у општинама Љубиње, Невесиње, Берковићи, Источни Мостар и Мостар. Са импресивним културно-умјетничким програмом Светосавска академија одражана је у Дому културе у Гацку. Организатор Академије био је Општински одбор СПКД „Просвјета“ Гацко, чији је предсједник проф. Радомир Вучковић упутио поздравне ријечи и честитао велики празник. О величини и значају Светог Саве, великог српског учитеља и просвјетитеља, бесједио је свештеник Данило Дангубић. Овом приликом уручена су „Просвјетина“ признања и општинске награде најбољим ученицима основне и средње школе и њиховим професорима за резултате остварене на такмичењима у 2012. години. Награђени су ученици Владан и Јован Гргур, Маја Скоко, Јана Слијепчевић, Радован Бајовић и наставници и професори Свјетлана Пушара, Загорка Радмиловић, Радомир Авдаловић и Драгомир Лажетић. Награде је додјелио начелник Општине Милан Радмиловић. Потпредсједник Главног одбора СПКД „Просвјета“ хаџи Велемир Авдаловић уручио је награде ученицима који су освојили прва три мјеста на конкурс „Просвјете“ – „Од Хиландара до Врачара“. Када су у питању литерарни радови, прва два мјеста припала су ученицима из Ниша Анастасији и Наталији Костић, док је треће мјесто освојила Марија Бољановић из СШЦ „Перо Слијепчевић“ из Гацка. На ликовном дијелу конкурса награде су припале Ивани Беатовић, Павлу Борчанину и Маши Бумбић из Гацка. На Свечаној академији уручена су „Просвјетина“ признања дугогодишњем предсједнику Одбора СПКД „Просвјета“ у Гацку хаџи Велемиру Авдаловићу, као и Општини Гацко и Руднику и термоелектрани Гацко за несебичну подршку у раду СПКД „Просвјета“. Културно-умјетнички програм извели су: ученици Музичке школе „Свети Роман Мелод“, Црквени хор „Света Јелена Анжујска“, КУД „Зеленгора“, КУД „Сава Владиславић“ и млади умјетници, ученици Данка Илић и Срђан Авдаловић.

Другог фебруара у Клубу пријатеља умјетности „Анастасије Поповић“ у Требињу отворена је седма клупска изложба чланова Фото-кино клуба Требиње. На изложби су се представила 33 аутора, са око 60 фотографија, рађених у црно-бијелој техници и колору. Награда за најбољу фотографију Седме клупске изложбе припала је Ружи Петровић, док је признање за најбољу колекцију фотографија добио Жељко Будимир. Изложбу је отворио замјеник градоначелника Требиња Неђо Ђебеџија, а о излагачима и раду Фото-кино клуба Требиње говорио је Радоје Елез, предсједник извршног одбора Фото-кино клуба и члан жирија изложбе, наглашавајући да га радује и квалитет радова и масовност учесника.

На Срећење Господње, 15. фебруара, Удружење гуслара и епских пјесника „Војвода Влатко Вуковић“ Билећа у дворани Дома културе „Јевто Дедијер“ у Билећи приредило је богат културно-умјетнички програм. Осим чланова секција Удружења (фолклорна, гусларска, пјевачка) извођачи програма били су и чланови ГКУД „Владимир Гађиновић“, Завичајног клуба „Освит“, те чланови Црквеног хора Саборног храма Светог Саве у Билећи. Програм је водио Радислав Уљаревић. Приход са ове приредбе дат је у хуманитарне сврхе.

У ресторану „Сава центра“ у Београду, 22. фебруара 2013. године, одржано је традиционално „Невесињско сијело“, коме је присуствовало око 550 Невесињаца, њихових пријатеља и званица. Овогодишњи домаћин Сијела, др Мишо Бјелица, је истакао задовољство што се овог пута тражила карта више и што овај начин његовања традиције окупља све више младих. Својеврсни сабор Невесињаца благословио је епископ захумско-херцеговачки и приморски г. Григорије, док је начелник Општине Невесиње Момчило Шиљековић у свом поздравном говору најавио даље искорак у напретку Невесиња и исказао жељу за још плоднијом сарадњом са побратимским општинама – Вождовац, Апатин и француским градом Бастекилаће. У име побратима, учеснике Сијела поздравио је др Драган Вуканић, предсједник београдске општине Вождовац, а потом је изведен богат и разноврстан културно-забавни програм.

Своје стихове о Невесињу казивао је пјесник Рајко Петров Ного, о цару Лазару и Косову и Метохији пјевала је позната глумица Ивана Жигон. Она је говорила и Шантићеве стихове „Отаџбино, гдје си“, и са пуно емоција подсјетила на свој прошлогодишњи боравак у Невесињу за Митровдан, гдје је упознала „дивне и храбре људе“. Срдачно је поздрављена изјава мр Момчила Голијанина да је Ивана Жигон, том приликом, избрана за почасног члана „Српског сокола“ – Невесиње. Љепоти вечери својим наступом допринијели су: глумац Небојша Глоговац, интерпретаторке народних изворних пјесама Наталија Јоргић из Музичке школе „Мокрањац“ и Александра Вукајловић из Београда, затим свирач на дијалама Војин Радојичић из Новог Сада, док је сву љепоту српског памтвијека – гусала на најљепши начин дочарао гуслар Милош Паровић. За завичајну пјесму и натпјевавање били су задужени мушка пјевачка група КУД „Невесиње“ и женска изворна група „Свети великомученик Димитрије“ из Невесиња, који су потом и коло повели. Своју поезију говорио је пјесник Ђорђе Дабарчић из Гацка, док је др Трифко Брењо рецитовао стихове Владимира Настића „Митровданска офанзива 1992“. Представио се и писац афоризама Митар Ђерић Лаки из Београда. Врсни водитељи програма, новинари Снежана Лукић из Београда и Миливоје Бешгић из Новог Сада, уз остало, саопштили су наслове 15 нових књига које су у 2012. години написали аутори из Невесиња или о Невесињу. Програм Си-

јела употпуњен је и наградним играма попут томболе у којој је један учесник добио главну награду – гусле – дар Удружења Невесињаца у Београду, а извучени су добитници награда попут пршута и мјешине сира торотана, дар Општине Невесиње и сл.

„Завичају док ти име траје, чуваћемо твоје обичаје“ – то је порука „Невесињског сијела 2013“ уз најаву Удружења да традиција ни у наредним годинама неће бити изневјерена.

Завичајни клуб „Освит“ Билећа, 26. фебруара, обиљежио је четири године свог успјешног рада и постојања. Тим поводом у Дому културе „Јевто Дедијер“ изведен је пригодан културно-умјетнички програм. На успјехе постигнуте у протекле четири године учеснике свечаности подсјетио је предсједник завичајног клуба „Освит“ Миодраг Хрњез Љумо. У овом периоду одржане су бројне приредбе музичког, драмског и ликовног садржаја, поетске вечери, поклонишка путовања до најпознатијих манастира и других храмова СПЦ, дат је допринос обиљежавању значајних годишњица и личности из историје српског народа итд. Посебно је значајно истаћи да Завичајни клуб „Освит“ издаје лист „Освит“, који из броја у број доноси све занимљивије прилоге из различитих сфера живота и рада у општини Билећа. Лист излази тромјесечно и једино је локално гласило у штампаној форми у Билећи. Цјелокупном активности Завичајни клуб „Освит“ даје велики допринос популаризацији и његовању културне и духовне традиције српског народа.

Поводом четири године постојања и рада Завичајног клуба „Освит“, у фоајеу Дома културе у Билећи, отворена је и изложба умјетничких и документарних фотографија насталих на поклонишким путовањима која је организовао ЗК „Освит“ у протекле четири године. Аутор фотографија је Милован Бокић, активиста „Освета“. Поставку изложбе урадили су Срђан Комненић и Дамјан Радовић. Изложбу је пригодном бесједом отворио вјероучитељ Срђан Милошевић и истакао значај поклонишких путовања на којима је учествовао велики број Билећана.

Другог марта у Дому културе у Билећи Завичајни клуб „Освит“ организовао је Вече хармонике. Своје умијеће на овом популарном инструменту показали су: Милица Носовић, Милан Звијер, Марко Звијер, Никола Бјелица, Стефан Денда, Милош Грбушић, Бранислав Шаренац, Владимир Гађиновић, Рајко Вучић и Слободан Јањић. У програму ове вечери учествовали су и рецитатори: Срђан Комненић, Дамјан Радовић и Драгана Мискин, гитаристи: Душан Мркајић и Павле Даковић, соло пјевачи: Јелена Денда, Марија Парезанин, Наташа Граховац, Анђела Тркља, Милорад Миго Кисић и Сениша Целетовић. Вече је завршено ужичким колом у извођењу свих хармоникаша. Програм ове вечери во-

дила је Бојана Граховац. Након Билеће, Вече хармонике одржано је и у Берковићима.

У Клубу пријатеља умјетности „Атанасија Поповић“ у Требињу, 2. марта, одржана је промоција четврте књиге приповједака књижевнице из Београда Гордане Ђирјанић, под називом *Кад сване, разлаз*. Овај занимљив сусрет са добитницом Нинове награде и двоструком добитницом „Златног пера“ организовале су требињске професорице српског језика Олгица Цице и Милана Бабић, које су иницирале оснивање Удружења књижевника „Сусрет“, које ће ускоро озваничити свој рад у Требињу. О дјелу Гордане Ђирјанић говориле су Олгица Цице и Милана Бабић.

Петог марта у просторијама Дома културе „Јевто Дедијер“ у Билећи отворена је изложба акварела, једног од најпознатијих акварелиста у Републици Српској, Бањалучанина, Зорана Сувајца Зографа, под називом „Чуварка за сунце“. Представљено је око стотину радова различитих мотива. Изложбу је отворила новинар Радио Билеће Александра Целетовић. Зоран Сувајца Зограф живи и ствара у родном граду Бањалуци. До сада је имао око двадесет самосталних и више десетина колективних излагања. Отварање изложбе било је обogaћено пригодним културно-умјетничким програмом кога су извели: вокални солисти Јелена Денда и Наташа Граховац, рецитатори Драгана Мискин и Дамјан Радовић. Водитељ програма отварања изложбе била је Марија Парезанин.

У Галерији СПКД „Просвјета“ у Билећи, 9. марта, отворена је изложба сликара Жељка Рајковића. Билећким љубитељима ликовне умјетности Рајковић се представио са 25 слика (уље на платну) различитих мотива, међу којима доминирају жена и цвијеће. Уосталом, Рајковић је ову изложбу и организовао поводом 8. марта – Дана жена, па је тим поводом дванаестогодишњој Сандри Радовановић, чији је добитни број жријебом извучен, поклонил једну од изложених слика у знак сјећања на ово лијепо вече. Била је ово трећа по реду самостална изложба Жељка Рајковића, а уз пригодан музички програм отворио је пјесник Боро Граховац.

У организацији СПКД „Просвјета“ Гацко, 16. марта, у Гацку је одржана промоција књиге *Херцеговка*, аутора Чеда Баћовића, књижевника из Црне Горе. Овај првенствено прозни писац који живи и ради у Никшићу до сада је издао преко 40 наслова насталих прије свега на фону богате херцеговачке и црногорске културноисторијске баштине. Баћовић, познат и награђиван за кратку причу, и у овој књизи од заборавља је отргнуо приче и анегдоте чији су главни јунаци жене Херцеговке. О књизи су говорили Божидар Тепавчевић, Радомир Вучковић и аутор. Говорећи о Баћовићевом дјелу *Херцеговка*, проф. Божидар Тепавчевић је истакао да је аутор на свој познати начин исправио неправду према женама

хероинама које су одржале кућу, племе и народ. Своје стихове у оквиру ове промоције казивали су и гатачки пјесници: Ђоко Дабарчић, Сретен Видаковић, Драго Паповић, Јован Л. Делић и Драгица Ивановић.

Шеснаестог марта у дворани Дома културе у Требињу одржана је промоција филма „Кругови“ аутора Срдана Голубовића –за Републику Српску и БиХ. Филм је инспирисан догађајем из ратне 1993. године, храброшћу и страдањем Требињца Срђана Алексића. Стварање филма и његову промоцију пратили су различити коментари и емоције „од огорчења до суза“. Промоцији филма у Требињу, осим редитеља Срдана Голубовића, присуствовали су и главни протагонисти филма – глумци Вук Костић, који тумачи Срђанов лик и Небојша Глоговац, који глуми његовог друга и директор филма Милан Стојановић. Филм „Кругови“ до сада приказан на бројним свјетским филмским смотрима и фестивалима освојио је бројне награде и признања.

Поводом Свјетског дана поезије, 21. марта, у Дому културе „Јевто Дедијер“ у Билећи, Завичајни клуб „Освит“ организовао је поетско вече младих билећких пјесника. Радост да у славу поезије своје стихове говоре имали су: Владана Илић, Аријана Бабић, Јована Кокољ, Мирјана Албијанић, Милица Дошло, Јелена Биберџић, Мирјана Носовић, Марина Вучинић, Мирјана Роган, Данијела Радовановић, Данило Таминџија и Дајана Лојпур. Млади пјесници, ученици билећких основних школа, показали су раскошан пјеснички таленат и својим стиховима о љепоти, љубави, миру, слободи... упутили најљепши поздрав прољећу и данима што долазе. Ово поетско вече својим наступом обогатила је плесна група Драгане Мискин, затим мјешовити хор „Освит“, рецитатор Дамјан Радовић, солиста Наташа Граховац и Никола Бјелица, хармоникаш. Програм вечери водила је Бојана Граховац.

Двадесет и деветог марта у Дому пензионера у Билећи др Горан Ж. Комар из Херцег Новог одржао је предавање о теми „Стари ћирилични натписи црквишта и манастира у околини Билеће“. Предавање је организовала Народна библиотека „Владимир Гађиновић“. Занимљиво предавање др Комара односило се на налазишта у Жудојевићима, Радмиловић Дубрави и Врањој Дубрави, гдје се око порушених цркава и манастира налазе бројни стари крстови, надгробне плоче и камени стећци са веома интересантним натписима. Др Горан Ж. Комар је, по многим стручним оцјенама, тренутно најбољи читач старих ћириличних натписа. Према његовим ријечима, ради се о старом облику ћирилице, иако је у ранијем периоду за то писмо важио уобичајени назив „босанчица“. О свему овоме, како је на почетку предавања истакао Шћепан Алексић, директор Народне библиотеке „Владимир Гађиновић“ у Билећи, др Комар је обја-

вио бројне стручне радове и штампао више књига и публикација на ову тематику.

Завичајни клуб „Освит“ Билећа, 29. марта, у сали Дома културе „Јевто Дедијер“ у Билећи организовао је Вече гитаре, билећких гитариста. Наступили су и звуцима гитаре вече учинили лијепим: Димитрије Самарџић, Павле Иковић, Миљан Куљић, Марко Вујовић, Игњат Вучковић, Лука Куреш, Душан Мркајић, Томислав Попадић, Горан Вујовић, Мијат Вучковић, Зоран Зока Леро и Нешо Вучковић. Својим наступом програм вечери обогатили су солисти-пјевачи Данијела Бјелетић, Сандра Самарџић и Александра Ђурица, те Лазар Рајковић, Сениша Целетовић и Срђан Комненић. Стихове су казивали: Тијана Тркља и Срђан Комненић, а плесне тачке извела је плесна група Драгане Мискин. Програм је водила Бојана Граховац.

У Невесињу је, 29. марта, одржана промоција *Сабраних дјела Ристића Пророковића*, хроничара бурних догађаја у Херцеговини из друге половине деветнаестог вијека. О дјелу познатог писца, историчара и патриоте говорили су: др Ранко Поповић, др Драга Мاستиловић, мр Момчило Голијанин и директор Народне библиотеке Невесиње Љиљана Ивезић. У *Сабраним дјелима Ристића Пророковића* нашли су се значајни историјски списи о догађајима попут Невесињске пушке, као и три књиге приповједака из живота херцеговачких устаника и српског народа у деветнаестом вијеку, једна историјска драма и двије полемике. Издавач је Народна библиотека Невесиње, а финансијску помоћ пружили су Министарство просвјете и културе у Влади РС и Општина Невесиње.

Градско културно-умјетничко друштво „Владимир Гађиновић“ Билећа, 30. марта, приредило је у Дому културе „Јевто Дедијер“ у Билећи традиционални Годишњи концерт народних пјесама и игара. Љепотом игре и пјесме представили су се сви ансамбли Друштва, од дјечјег до сениорског, уз пратњу оркестра. Изведене су игре и пјесме из Србије, Шумадије, Обреновца, а по први пут представљене су нове кореографије игара са Косова и из Македоније. Концерт је изведен пред препуним гледалиштем, а присуствовали су и бројни гости, представници културно-умјетничких друштава. ГКУД „Владимир Гађиновић“ има успјешну сарадњу са друштвима из Сечња, Никшића, Требиња и Љубиња. Програм Годишњег концерта ГКУД „Владимир Гађиновић“ водила је Ивана Вујовић.

У организацији Удружења Гачана у Београду, СПКД „Просвјета“ и Општине Гацко, 30. марта, у Сава центру у Београду, одржан је Сабор Гачана – „Гатачко сијело“. Овом лијепом дружењу присуствовало је око 500 Гачана и њихових гостију. У име Удружења Гачана који живе и раде у Београду, ријечи поздрава и добродошлице упутио је нови предсједник

Удружења Светозар Црногорац (досадашњи председник Видак Ковачевић изабран је за почасног председника Удружења), а поздраве из завичаја пренијели су Радојица Антуновић, замјеник начелника Општине Гацко и проф. Радомир Вучковић, председник Одбора СПКД „Просвјета“ Гацко. Скупу се обратио и потпредседник Републике Српске Емил Влајки. У културно-умјетничком дијелу програма наступиле су пјевачке групе КУД „Сава Владиславић“ – мушка и КУД „Зеленгора“ Гацко – женска пјевачка група, те пјесници Рајко Петров Ного, Раде Црногорац и др. Наредног дана, 31. марта, дио програма са „Гатачког сијела“ изведен је у популарној емисији РТС „Жикина шареница“.

У сусрет традиционалној културној манифестацији „Дучићев дан“ која се одржава у Требињу, група ученика и професора Гимназије из Зрењанина, 5. априла, посјетила је Гацко и Билећу. Посјету је организовало Удружење Херцеговаца и њихових пријатеља из Зрењанина, којим руководи председник Урош Милојевић. У просторијама Српског просвјетног и културног друштва „Просвјета“ у Билећи, гимназијалци и професори из Зрењанина дружили су се са ученицима и професорима Средњошколског центра „Голуб Куреш“ и члановима Одбора СПКД „Просвјета“ Билећа. У току вишечасовног дружења разговарало се о видовима даље сарадње, а била је ово и лијепа прилика за међусобно упознавање и тренутке забаве уз пјесму и музичке акорде. Председник Одбора СПКД „Просвјета“ проф. Никола Асановић и председник Удружења Херцеговаца и њихових пријатеља из Зрењанина Урош Милојевић истакли су значај оваквих сусрета за даље продубљивање сарадње градова средњобанатског округа и источне Херцеговине. Сусрету је присуствовао и академик Љубомир Зуковић, који је 1990. године био један од обновитеља СПКД „Просвјета“ у РС, као и дугогодишњи члан Главног одбора. Током боравка у Гацку, домаћини су госте из Зрењанина упознали са својим градом и активностима које се у њему одвијају. Млади Зрењанинци и њихови професори дружење су наставили у Требињу, гдје су пратили и неке од садржаја из програма „Дучићевог дана“.

Ученици Музичке школе Требиње, на овогодишњем јубиларном 20. такмичењу ученика музичких школа Републике Српске, које је 5. и 6. априла одржано у Бањалуци, остварили су одличне резултате освојивши 12 награда. Награде су освојили ученици: Ања Дучић, Ања Риђешић, Исидора Гамбелић, Лана Перовић, Марија Тупањанин, Милена Шекарић, Миа Шијаковић, Тодор Ружић и Гордана Марков. Била је ово дивна прилика да млади из Требиња по ко зна који пут искажу своје врхунско умијеће у музици, свирању на виолини, клавиру, гитари... Од директорице Музичке школе Требиње Душанке Бабић сазнали смо да су ученици ове образовне установе вриједне награде освојили и на такмичењима

ученика музичких школа која су одражана у Аранђеловцу, Источном Сарајеву и Сплиту.

Требиње је са више значајних програма обиљежило „Дучићев дан“. Дучић је умро на Благовијести, 7. априла 1943. године, а од 2000. године почива у Херцеговачкој Грачаници на Црквини (Требиње). Овогодишњи програмски садржаји реализовани су 6. и 7. априла. Првог дана манифестације у сали Скупштине града одржан је научни скуп „Предача мелодија Алека Вукадиновића“, који је био лауреат „Дучићеве награде“ за 1999. годину. Добродошлицу на научни скуп, који са требињском локалном заједницом и Дучићевим вечерима поезије организује Институт за књижевност и умјетност и Учитељски факултет из Београда, упутио је градоначелник Требиња Славко Вучуревић. На скупу је учествовало око двадесет научних истраживача из Србије, Републике Српске, Црне Горе и иностранства. Учествојући у расправи, проф. др Јован Делић, са Филолошког факултета у Београду, који је и вођа овог књижевног пројекта, објаснио је да је у питању пројекат који се бави српском поетиком 20. вијека, а да до сада има 17 зборника, од чега је у сарадњи са градом Требињем већ урађено пет, те да се на овом скупу ствара шести, а сваки од њих обрађује једног књижевника и његово дјело. – Ово је један од видљивих и опипљивих видова сарадње на плану културе између Србије и Републике Српске, а која има амбицију да премрежи српску поезију 20. вијека и да припреми изградњу једне историјске поетике српске поезије тога вијека – рекао је професор Делић, уручивши овом приликом градоначелнику Вучуревићу Зборник о дјелу Милована Данојлића, настао на прошлогодишњем „Дучићевом дану“ у Требињу. О значају овакве врсте научних скупова говорио је и проф. др Александар Јовановић са Учитељског факултета Универзитета у Београду. Истог дана у просторијама Народне библиотеке одржана је трибина „70 година од смрти Јована Дучића и 200 година од рођења Петра II Петровића Његоша“ на којој су бесједили књижевник и публициста Ђорђе Малавразић из Београда и Драган Јовановић Данилов, пјесник (Париз–Београд). У поподневним часовима 6. априла у Дому културе отворена је изложба слика Мома Капора „Родољубиво“ из легата СПКД „Просвјета“ Билећа, а чине је тридесетак репродукција уља на платну. Изложбу је отворио градоначелник Требиња Славко Вучуревић, а свечаност отварања уљешпао је женски етно-квартет „Мокрањац“ из Београда. У 20 часова у Дому културе одржана је Свечана академија „На Дучићевом путу“ – вече лауреата, посвећено добитнику „Дучићеве награде“ за 1999. годину Алеку Вукадиновићу – „На кућном прагу кућа...“ О овом пјеснику и његовим поетским достигнућима говорио је проф. др Александар Јовановић. У немогућности да лично присуствује манифестацији, Вукадиновић је упутио поздравну бесједу коју је прочитао проф. др Јован Делић. Описујући „Дучићеву награду“ као „венац неизмерне части“, Вукадиновић је у својој

поруци културној јавности рекао да нема стопе у Требињу која не носи неко знамење, а заједнички именитељ свих утисака и знамења из Требиња је поезија.

На Свечаној академији саопштена је и одлука жирија за додјелу престижне књижевне награде „Јован Дучић“. Жири који чине: академик Љубомир Зуковић, проф. др Јован Делић, пјесници Владимир Јагличић и Желидраг Никчевић, те проф. др Ранко Поповић и градоначелник Требиња Славко Вучуревић, одлучио је да „Дучићева награда“ за 2013. годину припадне пјеснику из Црне Горе Ранку Јововићу. Саопштавајући одлуку жирија, Вучуревић је подсетио на снажно и вриједно пјесничко дјело лауреата. Награда ће бити уручена у оквиру програма „Дучићеве вечери поезије“ крајем октобра у Требињу. „Дучићева награда“ додјељује се сваке треће године. У културно-умјетничком програму Свечане академије наступили су: Мјешовити хор „Трибуниа“ уз диригентску палицу проф. Стојанке Гудељ и клавирску пратњу Боба Вучура из Требиња, као и гости из Београда: Дејан Максимовић, члан Опере Народног позоришта Београд, Снежана Живковић – клавирска пратња, Народно позориште Београд, драмски умјетник Вицо Дардић, глумица Народног позоришта Биљана Ђуровић и женски етно-квартет „Мокрањац“, те Габријела Убавић – сопран (Плзен, Чешка Република) и Леванте Гитар – дуо из Источног Сарајева.

У неђељу, 7. априла, након архијерејске литургије и помена Јовану Дучићу у Херцеговачкој Грачаници у Народној библиотеци Требиње одржана је промоција Зборника „Поезија и поетика Милована Данојлића“. Зборник, који чини 28 радова књижевника из Србије, Републике Српске и Црне Горе, добио је врло похвалне критике. Зборник, речено је, представља одличан слијед проучавања Данојлићевог стваралаштва. У вечерњим часовима, 7. априла, глумац Црногорског народног позоришта из Подгорице Слободан Маруновић, на сцени Дома културе, извео је монодраму „Потоња ура Његошева“. Тиме је завршен дводневни програм „Дучићевог дана 2013.“

Шестог априла у просторијама Народне библиотеке у Требињу одржана је оснивачка скупштина Удружења ликовних умјетника источне Херцеговине. Удружење ће носити име познатог сликара и првог декана Ликовне академије у Требињу Милорада Ђоровића. Иницијатори оснивања Удружења су академски сликари мр Нина Лојовић Милинић и Татјана Топаловић и академски графичар Снежана Домазет. Иницијатива је свесрдно прихваћена у цијелој регији. По завршетку рада оснивачке скупштине, отворена је изложба радова херцеговачких сликара којих већ сада на евиденцији има преко 50.

Чланови Владе Републике Српске посјетили су источну Херцеговину 10. априла и одржали сједницу у новој згради Општине Билећа. Овом приликом министар просвјете и културе проф. др Горан Мутабџија посјетио је Одбор СПКД „Просвјета“ Билећа. Било је ријечи о унапређењу културе у општини Билећа и осталим мјестима регије и реализацији програма из те области. Мутабџија је овог пута посјетио и неколико институција из области културе и образовања у Требињу, Љубињу и Гацку.

Седамнаестог априла Завичајни клуб „Освит“ у Дому културе „Јевто Дедијер“ у Билећи премијерно је извео позоришну представу „Сумњиво лице“ Бранислава Нушића. Драмска дружина „Освита“ показала се као веома вјешта на „даскама које живот значе“. Дамјан Радовић, Марија Парезанин, Драгана Мискин, Срђан Комненић, Сениша Целетовић, Милорад Кисић, Душан Мркајић, Рајко Рогач, Слободан Јањић и Миодраг Хрњез Љумо успјешним тумачењем ликова познатог Нушићевог дјела одушевили су публику. Обраду текста, сценарио и режију потписали су Александра Целетовић и Миодраг Хрњез Љумо. Након премијере представа „Сумњиво лице“ репризно је изведена у Билећи, Берковићима, а затим и у дворани „Парк“ у Херцег Новом.

Осамнаестог априла у Дому културе „Јевто Дедијер“ у Билећи организована је промоција књиге *Фиренџинци на Балкану 1300–1600*. аутора доц. др Радмила Пекића. Пред поштоваоцима историје и писане ријечи о овом вриједном дјелу говорили су проф. др Бранко Јовановић, декан Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим сједиштем у Косовској Митровици, проф. др Душан Берић, доц. др Глигор Самарџић и аутор. Одломке из књиге читали су чланови драмског студија „Освита“ Дамјан Радовић и Срђан Комненић, а својим наступом програм промоције уљешпалаи су клавирским нумерама Слободан Јањић и Драгана Мискин казивањем „Пркосне пјесме“ Добрице Ерића. Учеснике промоције у име организатора Завичајног клуба „Освит“ поздравила је Александра Целетовић. Доцент др Радмило Пекић из Билеће је редовни професор на Филозофском факултету Универзитета у Приштини са привременим сједиштем у Косовској Митровици. Књигом *Фиренџинци на Балкану 1300–1600*, иако млад стваралац, већ се уписао у ред значајних твораца историографије. Књига је утемељена на досада необјављеним изворима. Статистички посматрано, обрађено је преко 2000 нових докумената, првенствено Дубровачког, али и Задарског архива, који су сједињени са објављеним изворима из архива Фиренце и Котора, као и релевантном литературом. Након Билеће, 19. априла, књига је промовисана и у Музеју Херцеговине у Требињу, уз учешће гостију са Филозофског факултета из Косовске Митровице и аутора.

У Народној библиотеци у Требињу 26. априла одржано је књижевно вече савремених пјесника и писаца из Херцеговине. Поред књижевних стваралаца из Требиња, Гацка и Љубиња, своје стихове говорили су и гости вечери, пјесници из Источног Сарајева, Добоја, Бијељине и Никшића. Том приликом је речено да је у току рад на првој антологији поезије савремених херцеговачких пјесника коју припрема проф. Гедеон Стајић из Невесиња. Гост књижевне вечери у Требињу, пјесникиња Јованка Стојчиновић Николић, предједник Удружења књижевника РС, говорила је о одсуству критичке селекције, критеријумима у издавачкој дјелатности и потреби веће бриге друштва у овој важној области дјеловања какво је књижевно стваралаштво. Да би савремену књижевну баштину Херцеговине приближили младима, пјесници Херцеговине и њихови гости одржали су и књижевни час за ученике и професоре Гимназије „Јован Дучић“ у Требињу.

Двадесет и шестог априла у Галерији Херцеговачке Грачанице на Црквини отворена је дванаеста по реду изложба радова полазника Школе сликања Центра „Кембриџ“ из Билеће, Требиња, Гацка и Невесиња. Седамдесет полазника Школе сликања из поменутих мјеста изложило је око 100 радова (уље на платну, акритика на платну и цртежи). Изложбу су отворили и о стваралаштву младих и талентованих полазника Школе говорили проф. Никола Асановић, предједник СПКД „Просвјета“ Билећа и директорица Центра „Кембриџ“ Вера Милошевић. Ова изложба се већ по традицији сваке године на Црквини поставља уочи Лазареве суботе, у сусрет Васкрсењу као празнику живота и оптимизма.

У Невесињу је 4. маја отворена Ликовна галерија. Галерију је отворио академски сликар и вајар Миливоје Унковић, који је рођен у овом херцеговачком мјесту. Отварајући Галерију, Унковић је изразио задовољство што је опремањем оваквог простора, који може да мултимедијално задовољи потребе Невесиња, ова општина направила важан корак у стварању позитивне и креативне атмосфере. Лијепи галеријски простор отворен је изложбом слика „Записи са камена“ академске сликарке Радмиле Лиздек. Изложба обухвата 25 слика већег формата, рађених техником уље на платну.

Удружење гуслара и епских пјесника „Војвода Влатко Вуковић“ из Билеће, у Дому културе „Јевто Дедијер“, 6. маја, организовало је културно-умјетнички програм посвећен Васкршњим празницима. На почетку програма наступио је Дјечји црквени хор Саборног храма Светог Саве, којим руководи вјероучитељ Срђан Милошевић. У програму су учествовали гуслари, мушка и женска пјевачка група, чланови фолклорне секције и солисти из овог удружења. Као гости наступили су пјесници, гуслари и здравичари из Црне Горе, као и мушка пјевачка група Завичај-

ног клуба „Освиг“ из Билеће. Програм вечери водила је новинарка Марија Вујовић.

У просторијама Хотела „Палас“ у Београду, 8. маја, одржана је сједница Савјета Ђоровићевих сусрета писаца у Билећи и историчара у Гацку. Сједницом је председавао академик Војислав Максимовић. Одлучено је да се овогодишњи, 15. по реду Ђоровићеви сусрети писаца „Српска проза данас“ у Билећи и Научни скуп историчара у Гацку одрже у времену од 18. до 22. септембра 2013. године. Одлучено је да тема Научног скупа српских прозних писаца у Билећи буде „Књижевно дјело Антонија Исаковића“. На Научном скупу историчара у Гацку расправљаће се о теми „Сарајевски атентат 1914. године“. Савјет је именовао и жири за додјелу награда „Светозар Ђоровић“ и „Владимир Ђоровић“. У жири за додјелу награде „Светозар Ђоровић“ изабрани су: проф. др Јован Делић, проф. др Љубиша Јеремић и проф. др Ранко Поповић. О додјели награде „Владимир Ђоровић“ одлучиваће жири у саставу: проф. др Љубодраг Димић, проф. др Радивоје Радић и мр Драга Мاستиловић. Истог дана у просторијама Библиотеке града Београда одржана је промоција часописа за књижевност и културу „Нова Зора“ број 35–36. О овом, по мишљењу многих, једном од водећих и највреднијих часописа за књижевност и културу на цијелокупном српском духовном и културном простору говорили су: проф. др Мирко Зуровац, Никола Кусовац, мр Милица Јевтимијевић Лилић, Јован Јањић, проф. др Мирољуб Јоковић, проф. Никола Асановић, Јован Л. Делић и Радослав Братић.

Осмог маја у просторијама новоотворене Ликовне галерије у Невесињу одржана је промоција најновијег књижевног остварења мр Момчила Голијанина – књиге *Крајке њриче*, коју је издала издавачка кућа Арт-принт из Бање Луке. Ово је друга књига из приповједачке радионице Голијанина након десетак књига критика, есеја, монографија и студија. *Крајке њриче* за тему имају људе и догађаје невестињске, завичајне и херцеговачке. О *Крајким њричама* мр Момчила Голијанина на промоцији су говорили књижевници из Билеће Ружица Комар и Шћепан Алексић. Програм промоције водили су и одабране текстове читали Драган Граховац, новинар Радио Невесиња и Љиљана Ивезић, директор Народне библиотеке у Невесињу.

У галеријском простору Српског просвјетног и културног друштва „Просвјета“ у Билећи, 10. маја, отворена је велика изложба радова ликовних умјетника источне Херцеговине. Своје радове презентовало је око 40 умјетника, исказујући све богатство и разноликост техника и мотива сликања. Осим сликарских остварења, посјетиоци су могли да виде и неколико скулптура рађених у дрвету, као и дубореза. Изложбу је отворио председник одбора СПКД „Просвјета“ у Билећи Никола Асановић. Учеснике овог културног догађаја поздравила је и академска сликарка

мр Нина Лојовић Милинић из Требиња, која је један од иницијатора недавног оснивања Удружења ликовних умјетника источне Херцеговине.

Десетог маја, у Универзалној спортској дворани у Билећи, Културно-умјетничко друштво „Зора Херцеговине“ организовало је традиционални „Васкршњи концерт“. КУД „Зора Херцеговине“ био је домаћин КУД „Абрашевић“ из Чачка, КУД „Херцеговина“ из Петрова Поља, КУД „Просвјета“ из Рудога, КУД „Косовски божур“ из Косовске Митровице и КУД „Деспот Ђурађ Смедеревац“ из Смедерева. У програму „Васкршњег концерта“ наступили су и сви ансамбли домаћина КУД „Зора Херцеговине“, затим етно-група „Василисе“, Дјечји црквени хор Храма Светог Саве у Билећи, вокални солиста Вукман Вучко Белојевић, те рецитатори Тијана Тркља и Анастасија Албијанић.

У требињском Дому културе, 11. маја, у организацији КУД „Херцеговина“ из Петровог Поља одржан је традиционални Сабор фолклора, који је ове године био девети по реду. На Сабору је учествовало осам културно-умјетничких друштава из Херцеговине, Србије и Црне Горе. Игром и пјесмом из својих крајева представили су се: КУД „Косовски божур“ из Косовске Митровице, КУД „Абрашевић“ из Чачка и Гуче, КУД „Деспот Ђурађ Смедеревац“ из Смедерева, те КУД „Игало“ из Херцег Новог, затим херцеговачка друштва: КУД „Зора Херцеговине“ Билећа и „Сава Владиславић“ из Гацка, те домаћин КУД „Херцеговина“ Петрово Поље – Требиње.

Побједница јубиларног 20. Ђурђевданског фестивала у Бањалуци, који је одржан 12. маја, је једанаестогодишња Данка Илић из Гацка. Она је жири и публику одушевила пјесмом „Свијет је савршен“. Као први најбољи глас овог омладинског фестивала, награђена је путовањем у Динзленд, а припала јој је и награда од хиљаду марака. РТРС ће снимити спот побједничке пјесме „Свијет је савршен“, дјело композитора Бориса Глишића из Бањалуке. Данка је изразито музички талентована и поред редовних часова у основној школи у Гацку похађа и музичку школу, пјева и свира у флауту и на виолину. По завршетку Фестивала изјавила је да је очекивала награду публике, а да је награду жирија прижељкивала, те да је пресрећна што је и освојила обје награде.

Музеј Херцеговине у Требињу, по седми пут за редом, 18. маја, прикључио се реализацији програма „Ноћ музеја“, манифестације која се обиљежава широм Европе. У Галерији Милене Шотре у Музеју Херцеговине отворена је изложба ликовних радова полазника Школе цртања и сликања „Кембриџ“ из Билеће, Требиња, Гацка и Невесиња и Дјечје ликовне радионице „Цврчци“ из Требиња.

У сали Дома инжењера и техничара Србије у Београду, 25. маја, одржана је оснивачка скупштина Завичајног клуба Билећана у Србији. Скупштини је присуствовало око 150 Билећана који живе и раде у Београду и другим мјестима Србије, те представници сличних удружења Херцеговаца у Београду. Скупштини је присуствовао и њене учеснике топло поздравио Јово Папић, председник Скупштине општине Билећа. Скуп је благословио свештеник Раде Зеленовић. Уводно излагање, уз образложење идеје удруживања, имао је познати културни радник, Билећанин Слободан Вујовић Цуцо, наглашавајући да ће Завичајни клуб, поред осталог, радити и на оживљавању Саборовања Билећана у Београду – Билећког сијела, те покренути низ активности од значаја за завичај. За председника Скупштине Завичајног клуба Билећана у Србији изабран је Слободан Вујовић Цуцо, за потпредседника Миодраг Радмиловић и за секретара Мишо Албијанић. У Управни одбор изабрано је 15 чланова, а за председника изабран је дугогодишњи новинар Танјуга Миодраг Дунђеровић, потпредседници су мр Божо Вукоје и Борис Кркелић. Предочен је и Статут Завичајног клуба Билећана у Србији. Својим појанем неколико пјесама из Херцеговине, програм Скупштине уљешпала је женска етно-група Музичке школе „Мокрањац“ из Београда.

У Клубу пријатеља умјетности „Атанасије Поповић“ у Требињу, 24. маја, отворена је прва самостална изложба фотографија Радоја Елеза, фотографа и телевизијског сниматеља из Требиња. На овој изложби Елез се представио са око 40 фотографија различитих мотива и техника фотографског израза великих формата. Радоје Елез је један од најактивнијих чланова Фото-кино клуба Требиње, чији је и члан управе. Веома је заслужан за бројне успјехе Клуба и за едуковање младих Требињаца за овладавање тајнама фотографије.

Једанаестогодишња дјевојчица из Требиња Аница Шкриван побједница је четрнаестог по реду Дјечјег фестивала „Звон звонке пјесме“, који је у позоришној сали Дома културе Требиње одржан 31. маја. Друго мјесто припало је њеној вршњакињи Ањи Риђешић, док је трећепласирана била дјевојчица која такође има 11 година, Теодора Тарана. Ове дјевојчице похађају Основну музичку школу у Требињу. На овогодишњем фестивалу „Звон звонке пјесме“ учествовало је 19 малишана од седам до једанаест година, који су изводили познате дјечје композиције. Организатор фестивала је Центар за информисање и културу, а покровитељ Град Требиње. У ревијалном дијелу програма наступили су досадашњи побједници фестивала „Звон звонке пјесме“ који су били и чланови жирија. Овим Фестивалом отпочела је културна манифестација „Требињске љетне свечаности“ која траје до краја октобра и завршава се „Дучићевим вечерима поезије“.

Градски тамбурашки оркестар из Бањалуке, 1. јуна, у Позоришној дворани Дома културе у Требињу, под диригентском палицом Јелене Јованић, извео је цјеловечерњи концерт. Бањалучани су се представили сплетом мелодија из богатог српског стваралаштва, преко класичних до познатих евергрин мелодија и уз солистичку пратњу Александре Радовић. Председник Градског тамбурашког оркестра из Бањалуке Слободан Гузијан рекао је да је концерт у Требињу дио мини херцеговачке турнеје, која је услиједила одмах након европске турнеје и гостовања у Италији, Аустрији, Њемачкој, Француској. Дан прије Требиња, градски тамбурашки оркестар Бањалуке наступио је у Берковићима.

У организацији Радио Невесиња и Народне библиотеке Невесиње 2. јуна у Галерији Дома културе у Невесињу промовисана је књига *Можда нисте знали о Невесињу*, аутора Драгомира Драгана Граховца. Књига садржи око 300 занимљивих детаља из невестињског краја о којима је шира јавност врло мало упозната. О књизи су говорили: председник СПКД „Просвјета“ Невесиње Бранислав Миковић, старјешина Саборног храма у Невесињу Зоран Илић, директорица Народне библиотеке Невесиње Љиља Ивезић, уредник издања Бранислав Ђоговић и аутор. Драгомир Граховац рођен је у Невесињу. Од 2000. године ради као новинар Радио Невесиња, а сарађивао је у више штампаних и електронских медија. Промотери књиге *Можда нисте знали о Невесињу* истакли су да је она нешто потпуно ново и потпуно необично написано о Невесињу и Невесињцима. Једноставно речено, она је права ризница занимљивости из невестињског краја, значајна историјска грађа која може послужити и као туристички водич. Издавачи књиге су Општина Невесиње и СПКД „Просвјета“ Невесиње, а рецензенти су Перо Зубац и Жарко Јањић.

Трећег јуна у Спортској дворани „Невестиња“ у Невесињу одржано је финално вече осмог Васкршњег фестивала српске изворне и народне пјесме „Кол`ко снаге хумска земља има“. Фестивал је отворио начелник Општине Невесиње Момчило Шилеговић, истакавши да ова манифестација, у којој учествује младост из свих херцеговачких градова, шаље поруке духовне културе, традиције и обичаја овог краја. Према оцјени стручног жирија којим је председавао познати хармоникаш Љубиша Павковић, најбољу интерпретацију у категорији основаца до 5. разреда имала је Емилија Стојановић из Невесиња. У категорији основаца старијих разреда прву награду подијелили су Жељана Станић из Калиновика и Александар Круљ из Љубиња. Побједница фестивала у категорији средњошколаца је Јана Чоловић из Требиња. Њој је за интерпретацију пјесме „Мито бекријо“ припала награда од 1.000 КМ. Награду публике освојили су домаћи такмичари: Дејан Окука и Никола Којичић у млађој и Драган Милановић у старијој категорији. Они су на поклон добили златник са ликом Светог Василија Острошког, дар Црквене општине Невесиње.

Лауреати по избору учесника Фестивала су Јана Чоловић, Жељана Станић и Мина Вучуревић. Они су награђени златницима са ликом Пресвете Богородице. Све извођаче пратио је оркестар Музичке школе „Свети Роман Мелод“ из Невесиња. Председник жирија Љубиша Павковић похвалио је наступе младих чувара српске изворне народне пјесме, наглашавајући да су о побједницима одлучивале нијансе.

У просторијама предузећа „ВиС“ у Берковићима, 7. јуна одржана је промоција књиге *Прст њојријекo од срца* аутора билећког прозаисте Шћепана Алексића. Организатор промоције била је Народна библиотека Берковићи. О књизи су говорили: Ратомир Ђук из Љубиња, Драго Кундачина из Берковића и аутор. Водитељ промоције био је директор Народне библиотеке Раде Којовић. Ученици берковићке основне и средње школе читали су одломке из романа. Прије Берковића промоције Алексићевог романа одржане су у Билећи, Сечњу и Невесињу.

Трећа смотра фолклора за дјецу под називом „Дјеца у очувању народне традиције“ – Билећа 2013. одржана је 8. јуна у поподневним и вечерњим часовима. Организатор смотре било је Градско културно-умјетничко друштво „Владимир Гаџиновић“ Билећа, а покровитељ Општина Билећа. Позиву организатора одавала су се културно-умјетничка друштва из Републике Српске, Федерације БиХ, Србије и Црне Горе. Учесници Смотре фолклора у Билећи били су: КУД „Лапово-Марковац“ из Лапова, КУД „Сава Владиславић“ Гацко, КУД „Игало“ из Игала, ГКУД „Алат Свислион“ Требиње, КУД „Љубиње“ Љубиње, КУД „Братство“ Војковићи, КУД „Захумље“ Никшић, КУД „Невесиње“ Невесиње, КУД „Владо Томановић“ Сечањ, Удружење гуслара и епских пјесника „Војвода Влатко Вуковић“ Билећа, Фолклорна секција СПЦ Метковић, Удруга гусала, ганге и дипала – Љубушки и ГКУД „Владимир Гаџиновић“ Билећа. Смотра је почела дефилеом билећким улицама, а програм је изведен на спортском терену Основне школе „Петар II Петровић Његош“, гдје је учеснике поздравио председник ГКУД „Владимир Гаџиновић“ Миодраг Парезанин, а Смотру је прогласио отвореном Срђан Кундачина, в. д. начелника одјељења за привреду, друштвене дјелатности и инспекцијске послове Општине Билећа. Водитељ програма била је Ивана Вујовић. На основу одлуке жирија прво мјесто освојило је КУД „Захумље“ из Никшића, друго ГКУД „Алат Свислион“ Требиње, а треће мјесто припало је КУД „Владо Томановић“ из Сечња. Учесницима Смотре уручене су захвалнице и пригодне награде.

Централна свечаност поводом обиљежавања 17 вијекова Миланског едикта за Републику Српску одржана је 9. јуна у Невесињу. Политички и вјерски званичници поручили су да овај јубилеј свједочи да хришћани и даље живе на овим просторима и да српском народу нико не може одузети оно што је његово вијековима. Литургијско сабрање, култур-

ни програм, донаторски ручак и народно весеље организовани су због лоших временских прилика у касарни „Невесињска пушка“. Обилежавању великог јубилеја, које је организовала Епархија захумско-херцеговачка и приморска под покровитељством председника Републике Српске Милорада Додика, присуствовало је око пет хиљада вјерника из Захумско-херцеговачке и Будимљанско-никшићке епархије и Митрополије дабробосанске. Свету архијерејску литургију служили су епископ зворничко-тузлански Хризостом, затим владика захумско-херцеговачки и приморски Григорије, умировљени владика Атанасије, епископ будимљанско-никшићки Јоаникије и бихаћко-петровачки Атанасије. Након литургије, одиграна је представа „Невесињско Константиње“. Представу су извели београдски глумци Јелена Жигон и Лепомир Ивковић. Обилежавање 17 вијекова Миланског едикта у Невесињу уљепшано је и наступом бројних извођача српских игара и пјесама. На донаторском ручку у Невесињу овог дана прикупљено је око 350.000 КМ за Фондацију „Свети Вукашин“, одакле се помажу вишечлане породице, а један дио биће дат за изградњу спомен-цркве Васкрсења Христовог у Пребиловцима код Чапљине и за Дневни центар дјеце са посебним потребама „Моја нада“ из Невесиња. На овој манифестацији наговијештени су нови значајни планови у развоју Невесиња, о чему су говорили председник Републике Српске Милорад Додик, као и други угледни гости.

Једанаестог јуна у просторијама СПКД „Просвјета“ у Билећи одржана је промоција књиге драма за дјецу *Њежни снови* аутора Жељка Милошевића из Требиња. Дјело се састоји од три драме: *Принцеза Душица*, *Вуле Вучко* и *Два невена*. Издавач је Задужбина „Петар Кочић“ Бањалучка–Београд. Рецензенти су: Ранко Павловић, Олгица Цице и Зоран Ђерић. На промоцији у Билећи, коју је водио проф. Никола Асановић, председник СПКД „Просвјета“, о књизи су говорили проф. Олгица Цице, из Требиња, Лазар Гњато, проф. из Билеће и аутор. Посебну драж промоцији дале су младе глумице из Требиња Весна Ђурић и Јелена Драгић, које су читале дијелове драма. Жељко Милошевић живи у Требињу, гдје ради као умјетнички руководиоца Градског позоришта.

У Музеју Херцеговине у Требињу, 11. јуна, одржана је промоција пет изузетно вриједних издања Академије наука и умјетности Републике Српске: *Зборник радова о Републици Српској – 20 година развоја*, *Монографија – Трагедија о успавној правном положају РС*, *Зборник радова о Иви Андрићу*, *Дјела Николе Кољевића* и *Споменица академику Гаши Мијановићу* (рођен у Требињу). О овим значајним дјелима говорили су: председник АНУ РС Рајко Кузмановић, академици Витомир Поповић, Бранко Летић и Љубомир Зуковић, проф. др Срђан Ђорђевић и проф. др Миле Дмичић.

У Народној библиотеци у Љубињу, 14. јуна, одржана је промоција првог броја новопокренутог магазина „Љубињска ријеч“, чији је издавач НВО „Моја Херцеговина“ у Љубињу. Лист је изашао у мају ове године у тиражу од хиљаду примјерака и дијели се бесплатно. Главни и одговорни уредник листа Драгиша Сикимић истакао је да је ово након четири деценије у Љубињу прво локално штампано гласило, те да ће изlazити једном мјесечно и доносити најактуелније информације из живота ове источно-херцеговачке општине. О значају покретања овог магазина на промоцији је говорио и познати љубињски пјесник и редитељ Сергеј Ђук. Иначе, треба рећи да се овај магазин реализује у склопу УНДП-овог пројекта „Јачање локалне демократије III-ЛОД-III“, који финансира Европска унија и уз подршку Општине Љубиње. Као специјални гост на промоцији био је Бранко Станковић, аутор култне емисије „Квадратура круга“, која се емитује у програму Радио-телевизије Србије.

Од 9. до 18. јуна чланови КУД „Зора Херцеговине“ из Билеће учествовали су на Међународном фестивалу фолклора у Саримсаклију у Турској. На овом фестивалу наступили су фолклорни ансамбли из БиХ, Турске, Србије, Македоније, Црне Горе и Бугарске. КУД „Зора Херцеговине“ освојио је два пехара: за учешће на Фестивалу и пехар и главну награду за најбољи и најатрактивнији фолклорни ансамбл. За различите форме израза освојене су бројне дипломе и захвалнице. Чланови фолклорног ансамбла заједно са кореографима, осим града у коме је одржан фестивал, посјетили су Ајвалик, Измир и Истанбул у Турској, те главни град Бугарске Софију. Осим наступа на подручју општине и у региону, чланови КУД „Зора Херцеговине“ наредних дана учествоваће на Међународном дјечјем фестивалу фолклора у Охриду и Струги у другој половини августа ове године, те у програму обиљежавања славе Манастира Пива и Косијерево итд.

У Народној библиотеци у Требињу, 18. јуна, одржано је књижевно вече Требињке Васиљке Марић, која од 1995. године живи и ствара у Сиднеју (Аустралија). Најзначајнија њена дјела су збирка поезије *Животи у завежљају* објављена 2005. и *Завежљај* 2011, те романи *Снови и судбина* 2006, *Снага у сузама* 2008 и *Ојросији ми и ја ћу шеби* 2009. године. Пред штампањем је и роман *Дуња*. О стваралаштву Васиљке Марић, плодног прозаисте и поетесе, на промоцији коју је водила новинарка Радио Требиња Влатка Мусић, говориле су професорице из Требиња Олгица Цице и Милана Бабић. Гост промоције била је и млада пјесникиња из Београда Анђела Петронић, која је казивала пјесму написану Васиљки у част. Топлим ријечима, учесницама промоције обратила се и Васиљка Марић, дирнута љепотом сусрета и интересовањем за њено стваралаштво.

Снимање филма радног наслова *На млијечном њуџу* у режији Емира Кустурице почело је 18. јуна, а прва клапа пала је на подручју средњовјековног града Клобука код Требиња, на граници са Црном Гором. Два дана касније, снимање је настављено у Требињу. У филму, поред Кустурице, играју двије прослављене глумице: Италијанка Моника Белучи и Српкиња Слобода Боба Мићаловић. Тематски, филм је подијељен у три дијела – причу о змији, затим причу о љубави и причу о монаштву. У филму ће се појавити велики број статиста одабраних на кастингу који је недавно одржан у Требињу и на који се пријавило неколико стотина Требињаца и Билећана. Славни филмски режисер Емир Кустурица најавио је да ће премијера филма бити на Међународном филмском фестивалу у Кану идуће године.

Предсједник Републике Србије Томислав Николић, 22. јуна, боравио је у Требињу. Њему је на Свечаној сједници Града Требиња уручена Повеља почасног грађанина Требиња. Повељу је уручио градоначелник Требиња Славко Вучуревић. Пригодним говорима, бројним грађанима Требиња, на Тргу слободе обратили, су се Томислав Николић и Славко Вучуревић. Приређен је културно-умјетнички програм добродошлице. Након свечане сједнице и обраћања на Тргу слободе, Николић је положио цвијеће на споменик ослободиоцима Требиња, а потом заједно са предједавајућим Предсједништвом БиХ Небојшом Радмановићем присуствовао свечаном отварању изложбе „Дучић у дипломатији“. Изложбу су организовали Музеј Херцеговине Требиње и Архив Југославије из Београда. Николић је посјетио и Херцеговачку Грачаницу, гдје се поклонио сјенима Јована Дучића.

У другој половини јуна, чланови КУД „Зеленгора“ из Гацка учествовали су на 4. интернационалном фестивалу „Љорет де Мар“ у Шпанији. На фестивалу је наступио дјечји фолклорни ансамбл узраста од 11 до 14 година. Осим вриједних аматера из Гацка, на овој великој смотри фолклора учествовали су ансамбли из Индонезије, Украјине, Индије, Арменије, Турске, Пољске, Италије, Србије, Бугарске и БиХ. Нешто раније, КУД „Зеленгора“ учествовало је на Међународном омладинском фестивалу фолклора и плеса који је одржан у Паризу. Друштво „Зеленгора“ представљала су 33 члана са бројним кореографијама. На овом фестивалу учествовала су културно-умјетничка друштва из 15 земаља Европе.

У Гацку је 23. јуна обиљежен празник Силазак Светог Духа на апостоле – Тројичиндан. То је крсна слава Општине Гацко и овдашњег Саборног храма. Славске свечаности почеле су светом литургијом, након чега је свечана литија прошла главном улицом до Трга Саве Владиславића и храма у изградњи, гдје је обављено ломљење славског колача. У

порти старе цркве уприличен је пригодан културно-умјетнички програм, гдје је многобројним грађанима и гостима из херцеговачких општина честитке и ријечи добродошлице упутио начелник Општине Гацко Милан Радмиловић. Поводом крсне славе, на овој свечаности уручене су награде и признања заслужним појединцима и колективима. Највеће општинско признање Повеља града додијељено је Црквеној општини Автовац и проти Раду Зеленовићу. Плакете града Гацка додијељене су Мирославу Вуковићу, брачном пару Маји и Драгану Шупић, селу Самобор и КУД „Зеленгора“ Гацко, одбојкашици Сањи Старовић и Мљекари „Паћени“ Билећа. Ученицима генерације основне и средње школе у Гацку Владану Гргуру и Немањи Жерајићу, уз Вукове дипломе, уручене су и новчане награде. У културно-умјетничком програму наступили су: Црквени хор „Света Јелена Анжујска“, изворна пјевачка група „Гацко“, етно-група „Траг“ из Бањалуке, млади гуслар Срђан Авдаловић и др.

Уз благослов његовог преосвештенства епископа захумско-херцеговачког и приморског Григорија, под покровитељством Општине Билећа, СПКД „Просвјета“ Билећа и ове године организовала је Тројичиндански сабор код манастира Добрићево. Двадесет и другог јуна у вечерњим часовима на отварању Сабора његове учеснике поздравили су начелник Општине Билећа Миљан Алексић, потпредседник СПКД „Просвјета“ Билећа Никола Баћевић, те свештеник Сениша Шаренац, који је пренио благослов епископа Григорија. Свечаност отварања Сабора културно-умјетничким програмом обогатили су чланови Удружења гуслара и епских пјесника „Војвода Влатко Вуковић“ из Билеће. У оквиру програма Сабора на Тројичиндан, 23. јуна, након литургије у порти манастира, одржано је такмичење мушких и женских пјевачких група. У такмичењу мушких пјевачких група прво мјесто припало је пјевачкој групи Завичајног клуба „Освит“ из Билеће, а друго мјесто освојила је мушка пјевачка група Удружења „Војвода Влатко Вуковић“ Билећа. Побједничкој пјевачкој групи припало је и јагње испечено на ражњу (дар Миљана Алексића). У категорији женског изворног пјевања, прву награду освојила је млађа женска пјевачка група Удружења „Војвода Влатко Вуковић“, док је друго мјесто припало старијој групи истог удружења. У категорији свирања на народним инструментима прво мјесто заузео је Момо Дамјанац, друго мјесто освојио је Саво Радовић, а треће Добривоје Дамјанац. Посебну награду за учешће добила је пјевачка група дјечака „Петорица младих“, који су наступили као самостална група и освојили симпатије публике. У ревијалном дијелу програма наступили су чланови ГКУД „Владимир Гаћиновић“ Билећа. За најбоље у такмичарском дијелу програма организатор Сабора и Општина Билећа обезбиједили су признања и новчане награде које је уручио Срђан Кундачина, в. д. начелника за привреду и друштвене дјелатности Општине Билећа. Водитељ саборског програма била је Бојана Граховац. У традиционалној спорт-

ској дисциплини, бацање камена с рамена, прво мјесто припало је Крсту Делићу, друго Бранку Милићевићу, а треће Браниславу Вуковићу. Побједнику је уручена новчана награда коју традиционално обезбјеђује Милан Бобот из Клека, кога љубав према српској традицији и духовности сваке године доводи на ово саборовање.

Крајем јуна на Косову и Метохији боравиле су делегације општина Гацко и Билећа. Том приликом на пригодној свечаности потписане су повеље о братском повезивању ових општина са општином Звечан. У име Општине Гацко Повељу је потписао начелник Милан Радмиловић, а у име Општине Билећа потпредседник Скупштине општине Билећа Немања Папић. У име општине Звечан Повељу о братском повезивању са Гацком и Билећом потписао је председник Општине др Драгиша Миловић. Овим је настављена акција братимљења општина КиМ са општинама Републике Српске, коју је крајем прошле године покренула Канцеларија за КиМ Владе Србије.

Видовданске свечаности у Билећи, као и другим источнохерцеговачким општинама, биле су у знаку више програма и манифестација духовног и културног карактера. Видовдану у част 28. јуна одржана је свечаност на којој су уручена признања и награде „СПКД „Просвјета“. На стадиону малих спортова код ОШ „Петар II Петровић Његош“ учеснике свечаности поздравио је пригодном бесједом о Видовдану потпредседник СПКД „Просвјета“ Билећа Никола Баћевић. Највеће признање СПКД „Просвјета“ Билећа – Видовданска повеља за 2013. годину додијељена је Удружењу гуслара и епских пјесника „Војвода Влатко Вуковић“ Билећа за његовање српског народног стваралаштва. Повељу је у име Удружења примио потпредседник Радислав Уљаревић, а уручио је председник СПКД „Просвјета“ проф. Никола Асановић. Ученицима генерације билећких основних школа и СШЦ, овом приликом уручене су дипломе „Ђак генерације“, које традиционално додјељује СПКД „Просвјета“ Билећа. Ученик генерације у СШЦ „Голуб Куреш“ Билећа је Дајана Милићевић, у Основној школи „Свети Сава“ Ђорђе Кундачина, а у ОШ „Петар II Петровић Његош“ Александар Шкипина. Видовдану у част, одржан је пригодан културно-умјетнички програм кога су извели чланови КУД „Зора Херцеговине“. Водитељ програма била је Тијана Тркља. Поводом Видовдана одржане су и традиционалне уличне трке са знатним бројем учесника у свим категоријама. Побједницима су уручене медаље које је обезбиједио дугогодишњи „Просвјетин“ спонзор Љубиша Војновић, Билећанин који живи и ради у Новом Саду. Видовдану у част одигран је и 14. традиционални турнир у фудбалу за 2002. годиште и млађе, чији је домаћин, а и побједник био Фудбалски клуб „Херцеговац“ Билећа, друго мјесто припало је ФК „Фер-плеј“ из Подгорице, а треће Школи фудбала „Пикси“ са Пала.

У Берковићима је Видовдан био у знаку обиљежавања крсне славе Општине Берковићи и Храма Св. Кнеза Лазара и новомученика српских. Након литургије, Берковићима је прошла литија коју је предводио житомислићки игуман Данило са свештенством. У Спортској дворани одржан је културно-умјетнички програм, гдје су уручене дипломе и награде најбољим ученицима основне и средње школе, као и награде побједницима Видовданског турнира и спортистима Цудо-клуба Берковићи. Признања и награде уручио је начелник Општине Ненад Абрамовић. Након пригодне свечаности и ломљења славског колача, начелник Општине Ненад Абрамовић и предсједник Скупштине општине Берковићи Боро Самарџић уручили су највећа општинска признања заслужним појединцима и привредницима. Повеље Општине Берковићи овог пута добили су: Ранко Лучић, Милан Михаић, Миленко Којовић, Стеван Абрамовић, Борачка организација општине Берковићи, Цудо-клуб Берковићи и Миливоје Јањош. Видовданске свечаности у Берковићима трајале су неколико дана и биле обogaћене низом програма културно-умјетничког и спортског садржаја. Наступили су гуслари, књижевници, пјевачи народних пјесама, плесачи... Свој допринос овим програмима дао је Завичајни клуб „Освит“ из Билеће.

Од 28. јуна до 1. јула ове године 55 најбољих ученика основних школа, носилаца дипломе „Вук Караџић“ и „Бак генерације“, те један број дјеце са посебним потребама, те оних који су постигли успјехе на разним такмичењима републичког и ширег значаја, било је на наградној екскурзији у Београду и околини. Организатор, овог сада већ традиционалног наградног путовања, је београдска општина Вождовац и њен предсједник др Драган Вуканић. На овом путовању су била дјеца из Билеће, Требиња, Љубиња, Берковића, Гацка, Фоче и Рудог. Претходног викенда путовање са сличним програмом организовано је и за петнаесторо дјеце из Невесиња. Током боравка у Београду, дјеца из Херцеговине посјетили су Храм Светог Саве на Врачару, Београдску тврђаву, Саборну цркву, Народну библиотеку Србије, Музеј Николе Тесле, а били су и у Орашцу и на Опленцу. Најзначајнији догађај свакако је био пријем код патријарха српског господина Иринеја – истиче вођа пута Милан Илић, директор основне школе „Петар ИИ Петровић Његош“ у Билећи. Патријарх је са ученицима и њиховим наставницима разговарао више од једног часа, интересујући се за све појединости о мјестима из којих долазе и за њихове животне планове, а евоцирао је и сјећања на своје боравке у Херцеговини. – Срећан сам и поносан што сам имао прилику да ходам земљом којом је ходао и којом је управљао Свети Сава. Будите и ви поносни што сте рођени и што живите у тој земљи. Нека сте благословени ви, ваши наставници који вас уче, а и људи који су вам приредили ово путовање – рекао је у надахнутом говору патријарх Иринеј. Дјецу Херцеговине

и овог пута пригодним поклонима обрадовао је домаћин др Драган Вуканић, председник општине Вождовац.

Првог јула, у просторијама СПКД „Просвјета“ у Билећи, одржана је промоција књиге *Демонизација Срба*, проф. др Емила Влајкија, потпредседника Републике Српске. Водитељ промоције био је проф. Никола Асановић, а о књизи су говорили представник издавачке куће „Филип Вишњић“ из Београда Дејан Мاستиловић и аутор. Мاستиловић је нагласио да је ово четврта књига проф. др Влајкија издата у издавачкој кући „Филип Вишњић“, за коју је овај еминентни професор добио престижну награду „Топаловић“. Дан прије промоција књиге *Демонизација Срба* одржана је и у сали Парохијског дома у Гацку у организацији тамошњег одбора СПКД „Просвјета“. Промоција овог значајног остварења професора Влајкија одржана је и у Музеју Херцеговине у Требињу.